

ТРАНСФОРМАЦІЇ ВНУТРІШНЬОПОЛІТИЧНОГО ЖИТТЯ У ПІВДЕННО- АФРИКАНСЬКІЙ РЕСПУБЛІЦІ В ПЕРІОД 1994-1997 РОКІВ. РОЛЬ ПРЕЗИДЕНТА НЕЛЬСОНА МАНДЕЛИ В КОНСОЛІДАЦІЇ ПІВДЕННОАФРИКАНЦІВ НА ЕТАПІ ПЕРЕХОДУ КРАЇНИ ДО НЕРАСОВОГО СУСПІЛЬСТВА

САМОЙЛОВА Л.І.,
аспірантка
Дипломатичної
академії України
при МЗС України

В статті аналізуються трансформаційні процеси розвитку внутрішньополітичного життя у Південно-Африканській Республіці в період 1994-1997 років. Відслідковуються зміни, які протягом цього часу відбувалися в країні та були спрямовані на консолідацію південноафриканського суспільства на поствиборчому етапі переходу країни до нерасового суспільства. В публікації аналізуються нові підходи влади до зміцнення державних інституцій, зокрема створення коаліційного Уряду національної єдності, прийняття нової Конституції держави. Okремо підкреслюється роль Президента ПАР Н.Мандели, як об'єднувачий чинник демократичних перетворень та міжрасових відносин у країні.

Ключові слова: Уряд національної єдності (УНС), Перехідний виконавчий комітет (ПВК), Африканський національний конгрес (АНК), Партія свободи Інката (ПСІ), Південно-Африканська комуністична партія (ПАКП), Національна партія (НП), КОСАТУ, Програма реконструкції і розвитку (ПРР), Конституція Південно-Африканської Республіки, фолькстаат, Панафриканський конгрес (ПАК), Національна рада провінцій, Рада традиційних вождів, Заступник Президента Табо Мбекі.

Постановка проблеми: Політичний та економічний розвиток Південно-Африканської Республіки протягом двох останніх десятиліть знаходився під впливом багатьох внутрішніх та зовнішніх чинників політичного та соціально-економічного характеру. Для дослідження ситуації в ПАР у період переходу країни від системи апартеїду та ізоляції на міжнародній арені до становлення демократичного суспільства особливо важливо вбачається вміння орієнтуватися

в ситуації, яка відбувалася в країні після перших демократичних виборів 1994 року. Трансформації внутрішньополітичного життя в період до 1997 року серйозно впливали як на стан правового і політичного середовища, так і на рішення білих та чорних південноафриканських еліт консолідуватися на етапі переходу країни до нерасового суспільства. Політична воля лідера нації Нельсона Мандели, його далекоглядність та виваженість спрямовувалася на побудову демократичного нерасового суспільства новітньої Південної Африки, забезпечення політичної злагоди та побудову багатонаціонального толерантного суспільства в країні.

Актуальність теми дослідження зумовлена необхідністю більш глибокого та предметного вивчення і розуміння тогочасних трансформаційних процесів у Південно-Африканській Республіці після виборів 1994 року, компромісні рішення лідерів в процесі формування Уряду національної єдності та консолідуюча роль Президента Н.Мандели у південноафриканському суспільстві.

Зв'язок авторського доробку із важливими науковими та практичними завданнями полягає у дослідженні головних закономірностей трансформаційних процесів тогочасного життя в країні.

Аналіз останніх досліджень та публікацій. Даний період належить до новітньої історії, матеріали, які використовуються, є частково знаними, або ж зовсім невідомими та надані очевидцями подій, зібрані автором у інтерв'ю. Зокрема з Надзвичайним і Повноважним Послом України в ПАР (2002-2005) І.М.Турянським, Надзвичайним і Повноважним Послом України Цветковим (радник ПУ України в ПАР 1995-1998 роки), діючим Надзвичайним і Повноважним Послом ПАР в Україні І.Бассоном. Цікаві матеріали віднайдено у Галузевому архіві МЗС України та архіві Департаменту міжнародних відносин та співробітництва Південно-Африканської Республіки, особисті архівні матеріали автора, яка протягом 2007-2012 працювала на посаді радника Посольства України в ПАР. Проблематику, яка висвітлюється розглядали вітчизняні вчені С.Нікіщенко, В.Кузнецов, Т.Дейч, А.Кудряченко актуально звучить точка зору науковців Г.Музики, І.Коваля, П.Ігнат'єва, С.Гринька, І.Сергійчука, Г.Перепелиці, Б.Чуми. Відомі публікації зарубіжних африканістів В.Головченка, Б.Асояна, А.Хазанова, А.Семпсона, І.Валерстайна, І.Потехіна, В.Титова. Цікавими вбачаються публікації Н.Косенка, Н.Олійник,

В.Андросюка, В.Житомирського, А.Пумпянського, І.М.Турянського, В.М.Гребенюка. Інтернет-ресурс містить достатньо уривчасту та спородичну кількість матеріалів та повідомлень щодо заявленої тематики публікації. Окрім цього, опрацьовано конкретно спрямований матеріал на цю тему та паралельні і дотичні праці з історії, політології, філософії, а також знаних і авторитетних політичних діячів, дипломатів, істориків ХХ-го, початку ХХІ-го сторіч.

Виділення невирішених раніше частин загальної проблеми, котрим присвячується означена стаття. Поряд із вартісними публікаціями українських та зарубіжних авторів, бачимо поверхневі інформаційні зведення, довідкові матеріали, написані різними авторами. Тобто на часі безпосереднє узагальнення існуючих розмислів і артикулів та потреба в додатковому осмисленні, зазначеного важливого періоду розвитку країни.

Метою роботи є проаналізувати трансформаційні процеси, які відбувалися у внутрішньополітичному житті ПАР в період 1994-1997 років, виділити історичну роль Президента Нельсона Мандели в національному примиренні та консолідації південноафриканців на етапі переходу країни до нерасового суспільства для вирішення тогочасних викликів у внутрішній соціально-економічній та зовнішній політиці країни, а також проаналізувати роботу офісу президента ПАР.

Наукова новизна публікації полягає у спробі дослідити заявлений в статті часовий період розвитку ситуації в ПАР, зокрема другу половину 90-их років. З огляду на те, що заявлена тема в повному обсязі, враховуючи каталогізацію певних джерел та документів, їх систематизацію, аналіз і належні висновки, як наукове дослідження - відсутнє. На часі безпосереднє вивчення зазначеного етапу розвитку країни. Наукова праця спонукає звернутися до базових і теоретичних напрацювань (архіви, дипломатичне листування, інтерв'ю, приватні бесіди, виступи в ЗМІ, копії листів тогочасних лідерів країни), які розкривають дану тему, окреслюють майбутні перспективи.

Загальнонаукове значення даної роботи полягає у тому, що вона зможе стати внеском у вивчення питань новітньої історії з тим, щоб дати вихід на нові обрії для подальшого використання в студентських аудиторіях, в історичних, дипломатичних та політологічних практик.

Викладення основного матеріалу. 26-29 квітня 1994 року в Південній Африці відбулися довго

очікувані загальнонаціональні вибори. З 39,5 млн. населення тогочасної ПАР, на виборчі дільниці прийшло 22,7 млн. південноафриканців, з них 18 млн. «чорної» більшості. Звісно, що саме це визначило безальтернативну перемогу Африканського Національного Конгресу (АНК). Лідера партії Нельсона Манделу 10 травня 1994 року було проголошено президентом Південно-Африканської Республіки¹.

Важливо зазначити, що ще до початку проведення виборів було зрозуміло, що реформи Ф. де Клерка, які призвели до повалення системи апартеїду, спрацювали. Він справився з цим завданням, не дивлячись на шалений опір білої громади ПАР.

Однак, коли прийшов другий етап в історії ПАР, а саме відпрацювання спільної угоди щодо переходу до нерасової Південної Африки, ним було дещо втрачено контроль над перебігом подій. АНК одразу заявив про намір вийти з переговорного процесу та відновити збройні дії, у випадку, якщо не буде створено перехідний виконавчий комітет (ПВК).

Проти цього рішення виступили Консервативна партія та Партія свободи «Інката» (ПСІ), які пригрозили, що бойкотуватимуть майбутні вибори у випадку, якщо органи виконавчої влади формуватимуться до прийняття конституції країни. Проте під час Форуму політичних сил та завдячуючи тому, що Національна партія (НП) та АНК вирішили діяти практично з однакових позицій у питанні ПВК, їхня точка зору перемогла.

Тут потрібно зауважити, що особливістю політичного життя ПАР у ті часи, та й сьогодні, є те, що союзницею АНК залишається Південно-Африканська комуністична партія (ПАКП), яка після виборів отримала місця в парламенті та уряді. Партія і сьогодні користується важелями державного впливу².

За результатами перших в історії Південної Африки загальних нерасових виборів було сформовано коаліційний Уряд національної єдності (УНС), склад якого був відображенням національного компромісу, досягнутого у ході довготривалих переговорів між головними політичними силами, що передували виборам. Перш за все це АНК, НП та ПСІ.

Після переконливої перемоги на виборах «чорних», південноафриканська більшість населення очікувала, що на ключові позиції нового уряду будуть призначені тільки люди з АНК та союзники, однак президент Н.Мандела проявив тверезий розрахунок, враховуючи ступінь впливу інших

громадянських сил в країні та вирішив розділити відповідальність за урядову політику зі своїми політичними опонентами.

Тому Ф. де Клерка було призначено віце-президентом, а зулуський лідер М.Бутулезі отримав пост керівника Міністерства внутрішніх справ ПАР. Зберегли свої позиції керівники ключових фінансових органів, ці призначення були рекомендацією Міжнародного валютного фонду, який вбачав у цьому гарантію стабільності та передбачуваності економічного спрямування країни. Будівельне відомство очолив представник ПАКП Д.Слово³.

Після закінчення виборів у Південній Африці діяла тимчасова конституція країни, яка закріпила принцип поділу влади, надала ширші повноваження дев'яти провінціям країни та гарантувала широкий спектр політичних і громадянських прав та свобод. Були сформовані органи законодавчої та судової гілок влади.

Протягом двох років УНС на чолі з Н.Манделою провадив курс національного примирення, основу економічної частини якого стала розроблена Програма реконструкції і розвитку (ПРР), направлена на проведення в країні повномасштабних соціально-економічних перетворень в інтересах перш за все африканського населення (реформа освіти, охорони здоров'я, електрифікації сільських районів, будівництва житла, боротьби з безробіттям, заохочення малого підприємництва, перш за все чорного населення країни тощо). Всього на реалізацію ПРР було виділено у продовж п'яти років 10 млрд. рандів.

Перші підсумки діяльності УНС оцінювалися більшістю міжнародних спостерігачів позитивно: тривав діалог між основними політичними силами Південної Африки, вдалося уникнути великих зіткнень на расовій та етнічній основах, а також розпочати проведення соціально-економічних перетворень, реформи держслужби та силових структур.

Проте темпи економічного зростання були не високими для успішної реалізації ПРР. За оптимістичними оцінками, у 1996 році вони склали 3 відсотки покращення, а мали складати 6, що було недостатньо для успішної реалізації ПРР. Урядова програма пробуксовувала, можновладці сподівалися на масові іноземні інвестиції, однак вони не надходили з огляду на відсутність повної внутрішньополітичної стабільності. Гостро постало питання розробки та прийняття нової Конституції Південної Африки.

Між тим, кроки, здійснювані Урядом, продовжували викликати незадоволення профспілок, які ставали на захист найбільш вразливих прошарків чорного населення ПАР. Збільшувалися ліві настрої, посилювалася опозиція урядовому курсу Н.Мандели як в середині АНК, так і з боку партнерів альянсу – КОСАТУ та ПАКП. Актуальності набуло питання досягнення консенсусу в УНЄ. НП та ПСІ також звинувачували АНК у прагненні диктувати свої правила Уряду. Особливу стурбованість викликали кроки Конгресу щодо контролю силових структур та ЗМІ⁴.

Зі свого боку НП також тиснула на уряд з тим, щоб її політика відповідала інтересам «всіх прошарків населення». Лідеру партії Ф.де Клерку з великими труднощами вдавалося стримувати тих, хто закликав перейти до повномасштабної опозиції Конгресу. Інката відновила активні дії щодо забезпечення федерального устрою держави ПАР, перш за все переслідуючи головну мету досягнення незалежності провінції Квазулу-Натал, де час від часу відбувалися сутички між зулу і коза. Намітилося зближення ПСІ з білими консерваторами, які не полишали ідеї утворення на території Південної Африки незалежної бурської держави – «Фолькстаат».

Тогочасні південноафриканські ЗМІ приділяли підвищену увагу питанню утворення на території ПАР незалежної автономії африканерів. Зокрема, група африканерів націоналістичного спрямування розпочала заселення території площею 180 га., на якій згодом планувала утворити самостійну автономію, так званій «Африканер хоумленд». 110 осіб придбали ділянку землі в центрі столичної провінції Гаутенг, оскільки саме на цій землі знайшли свій останній притулок 27 тис. африканерів, які загинули у концентраційних таборах під час англо-бурської війни. Стратегічною метою організації стало утворення незалежної республіки африканерів з окремою життєздатною економікою шляхом відокремлення від ПАР та виходу з під її юрисдикції. Для створення необхідної економічної бази групою було розроблено низку економічних проектів, зокрема, будівництво автозаправної станції, ремонтних майстерень, фабрики з виготовлення сиру, заснування медичного інституту. Представник у зв'язках з громадськістю Т.Мейер висловив сподівання, що уряд ПАР з розумінням поставиться до ідеї заснування африканерської держави⁵.

Націоналісти і комуністи заявили про незгоду з окремими положеннями конституції, Інката

не брала участі у голосуванні, заявивши, що нова конституція не передбачає автономії Квазулу-Натала, а 30 громадсько-політичних організацій висловилися проти визнання документа⁶.

Не дивлячись на це, 8 травня 1996 року Парламент ПАР більшістю голосів приймає нову постійну Конституцію Південно-Африканської Республіки. Одразу після цього відбулося екстрене засідання федеральної ради Національної партії. У відповідності з прийнятим на ньому рішенням, 30 червня 1996 року НП вийшла з КНС, а Ф.де Клерк залишив пост віце-президента ПАР. Головною причиною цього кроку ним було названо те, що за новим документом після чергових президентських виборів 1999 року формування виконавчих органів влади планувалося провести за мажоритарним принципом⁷.

В цей період в НП активно проходить процес перерозподілу сил і зміцнення діяльності партії. Ф. де Клерк виступив із заявою, в якій зробив, зокрема, наголос на прагненні партії вести активний пошук союзників серед інших політичних угруповань країни з метою своєчасного формування нової політичної сили до проведення наступних виборів президента 1999 року. Можливими союзниками можуть виступити ПСІ, окремі лідери громадських об'єднань та організацій. Водночас було заявлено, що НП при пошуках союзників не вступатиме в альянси з тими угрупованнями, які сповідують свою політику на расових принципах.

Дії НП та схожа позиція інших політичних гравців привели до виникнення в країні нової політичної ситуації, а саме ліквідації ефективно діючої протягом двох років системи пропорційного представництва основних політичних партій в органах влади за всією вертикаллю і переходом де-факто до однопартійного управління організовано поєднаних політичних сил – власне АНК, конгресу профспілок та комуністичної партії.

Фактично АНК отримав всю повноту влади, але разом з тим і всю відповідальність за існуючі гострі проблеми в країні (сепаратизм, безробіття, злочинність, питання соціальної незахищеності більшості чорного населення). Конфлікт інтересів загострювався⁸.

У цей час Ф. де Клерк звертається до кожного південноафриканця із закликом взяти активну участь у політичному житті країни, особливо у перебудові НП. За його словами, «найвищі інтереси Південної Африки вимагають сьогодні, щоб протиріччя, негативний досвід минулого було відкла-

дено, аби дати надію південноафриканцям» на побудову нового нерасового суспільства⁹. Він також застеріг Президента Н.Манделу від залучення до складу Уряду Панафриканського конгресу (ПАК), заявивши, що «Президент Н.Мандела має право запрошувати будь-яку партію до співпраці в парламенті, але у цьому випадку південноафриканський уряд не є більше Урядом Національної Єдності»¹⁰. Нова Конституція ПАР офіційно набула чинності 4 лютого 1997 року, заяву з цього приводу зробив Міністр у справах провінцій та конституційного розвитку ПАР В.Мооза. Зразу після цього Сенат країни провів своє останнє засідання 3 лютого 1997 року у рамках тимчасової Конституції з метою розгляду питань, пов'язаних з припиненням своєї діяльності. Відбулося засідання представників законодавчої гілки влади всіх 9 провінцій ПАР, які обрали по шість делегатів від кожної провінції до Національної ради провінцій, яка остаточно була сформована 6 лютого 1997 року.

Офіційне відкриття роботи Національних зборів ПАР проходило 7 лютого, відбулося спільне засідання Парламенту країни і Національної ради провінцій, де виступив Н.Мандела. Вперше в історії країни прем'єри 9 провінцій брали участь у засіданні в якості членів Парламенту Південної Африки¹¹, всі вони були членами АНК.

Країна поступово долала важкий перехідний етап та зміцнювала державні перетворення після виборів 1994 року і прийняття нової Конституції. Процес трансформації не був легким, він вимагав проведення моніторингу, статистичних підрахунків й узагальнень, подальшого розвитку демократії та міжрасових відносин.

В країні відчувався брак спеціалістів, особливо серед чорного населення, підготовка яких, у тому числі і в закордонних вищих навчальних закладах стала одним з пріоритетів діяльності тогочасного уряду. В питаннях економічного порядку вимагалось прийняття низки стратегічних програм подальшого розвитку та проведення реформ, розробки конкретних проектів, націлених на подолання найбільш негативних явищ. Зокрема, розширення морських портів, великих металургійних комплексів, програма столиця – 2000, яка включала в себе систему складових підпрограм розвитку, підтримки промислового виробництва, обслуговування, зайнятості, туризму. Держава потребувала зміни номенклатури - появи нових незаангажованих людей зі свіжим поглядом та широким досвідом, які могли б забезпечувати та проводити зміни на краще.

Важливим вбачалося питання децентралізації системи державного управління. За прийнятою конституцією ПАР, в залежності від рівня, ці питання вирішуються національним урядом або урядом провінцій чи місцевою владою. Парламент Південної Африки складають дві палати, які визначають зв'язок з провінціями (Палату сенату представляють виборні виконавці відповідних провінцій). Ще одна, порівняно унікальна структура - Рада традиційних вождів - виконує функції дорадчої ради при уряді й парламенті.

Діяльність Нельсона Мандели на посаді президента країни у період 1994-1997 років зміцнила як внутрішні, так і зовнішні позиції Південної Африки. При цьому для внутрішнього політичного курсу були й окремі прорахунки, що значною мірою пояснюється стадією становлення демократичних порядків та управління в країні й регіоні.

Для зовнішнього світу прийнятність політичної фігури президента пов'язувалася, головним чином, з мирним характером внутрішньополітичних змін та можливостями знову економічно активно «освоювати» один з найперспективніших регіонів світу після відміни міжнародних санкцій. Н.Мандела, безумовно, користувався підтримкою й дружніми особистими відносинами з боку лідерів найбільш розвинутих країн і це, часом, позначалося на взаємовідносинах й стосунках з керівництвом інших африканських держав, яке, як правило, розглядало президента ПАР у статусі «старшого брата» або як посередника у справах з великими країнами й інвестиційних надходжень¹². У внутрішньополітичному контексті становище Н.Мандели було дещо складніше. АНК, як партія, що здобула переважну кількість голосів на останніх виборах, до цього часу складається з альянсу АНК, ПАКП та КОСАТУ. Тобто партія прийшла до влади фактично на соціалістичних гаслах з вимогами корінних внутрішніх перетворень й підготовленим відповідним політичним курсом реформ. У той же час – в інтересах стабілізації суспільства – виконавча ланка управління державою протягом перших 1,5 року здійснювалася УНС, тобто представниками тих партій, які подолали 5 відсотковий поріг за результатами парламентських виборів. І це не могло не вносити коректив до здійснення внутрішніх реформ – в плані їх більшої поміркованості.

З часу ухвалення нової Конституції ПАР одна з базових партій країни – НП вийшла зі складу УНС й почала організовувати й фактично очолювала

опозиційне АНК об'єднання партій, виступаючи з критикою останнього з усіх ключових питань внутрішнього життя.

Окрім того, початковий етап діяльності УНЄ вніс значні корективи й до власне концепції розвитку самого управління АНК. Тогочасне керівництво партії у практичній діяльності управління державою фактично повністю відійшло від принципів соціалістичної орієнтації й дотримувалося принципів базового росту ринкової економіки. В числі іншого цьому слугували дві причини зовнішнього та внутрішнього порядку.

В плані зовнішнього впливу найістотнішими чинниками такої трансформації стало те, що за умов припинення глобального протистояння політична еліта АНК потрапила під направляючий контроль великих держав, які цільовими програмами допомоги та інвестицій в економіку ПАР не допустили внутрішніх зривів й до певної міри «еволюціонували» концептуальні підходи керівництва АНК до управління країною. Базовим підходом до внутрішнього розвитку стала концепція «чорного збагачення або підприємництва», на основі якої, як вважається, здійснюватиметься й «патронаж» держави над проблемами основної маси населення країни¹³.

Другим чинником – внутрішнього порядку – стала підтримка новим керівництвом країни великого південноафриканського капіталу. Новий порядок в країні надав великому бізнесу гарної перспективи для розвитку й виходу на закордонні, в першу чергу регіональні, ринки дешевої робочої сили й збуту продукції. Відповідно, через безпосередні контакти, участь у привілейованих міжнародних клубах, спеціальний «кухонний» кабінет бізнесу при президентові країни, а також джерела бюджетного фінансування не тільки ділові кола країни, а й політична еліта АНК пов'язували майбутнє країни з подальшою приватизацією й розвитком бізнесу (а не соціалізацією й відповідним розподілом власності)¹⁴. Така переорієнтація курсу та цілей керівництва провідної партії з одного боку відвернула можливість різких потрясінь в країні, а з іншого – поставила на порядок денний досить важливу проблему – збереження за партією свого електорату, переважна частина якого залишалася люмпенізованою.

За всіх цих умов надзвичайної ваги набуло питання підтримки авторитету глави держави, який поряд з вирішенням чисельних поточних питань, пов'язаних з керівництвом країною, мав у той час

не потрапити під серйозну критику опозиції, задовольняти очікування та сподівання на зміни більшості чорного населення й не загрожувати статусу й прожитковим стандартам білої меншості (спеціалісти), підтримувати як зовнішні, так і внутрішні інтереси до росту прибутків великого бізнесу та інше.

Практичне вирішення всіх цих проблем відбувалося на двох рівнях: 1) по лінії державних служб і 2) партійного апарату. Причому, в порівняльному плані і з огляду на необхідність доведення рішень або думки президента до населення – партійний апарат ніс як більшу відповідальність, так і більше навантаження.

Однак ані попередня тимчасова, ані новоутворена Конституція Південної Африки в законодавчому порядку не визначають структури або повноважень апарату глави держави - президента ПАР. 1997 року тогочасний керівник офісу президента - професор Г.Гервел, за посадою - генеральний директор - був довіреною особою Н.Мандели і фактично сам визначав параметри та склад апарату¹⁵. При цьому визначальними залишилися п'ять функцій, зокрема 1) формування порядку денного президента, 2) організація засідань кабінету, політичне планування й вибір стратегічних напрямів, забезпечення законодавчих ініціатив, підготовка виступів та зв'язки із ЗМІ (*Додаток №1*).

За конституцією, як глава держави президент країни уповноважений санкціонувати та підписувати законопроекти, надсилати їх на розгляд до Парламенту або Конституційного суду з питань відповідності конституції, скликати засідання обох палат парламенту в разі надзвичайних ситуацій, призначати спеціальні комісії для розслідувань, приймати та визнавати зарубіжних послів та консульських представників.

Як глава виконавчої гілки влади президент разом з членами кабінету відповідає за імплементацію національного законодавства, розробку й впровадження курсу національної політики, координування державних органів влади.

За південноафриканською конституцією, президент і заступник президента ПАР не можуть одночасно знаходитися за межами країни. Відповідно, з погляду забезпечення виконавської роботи в цілому або діяльності кабінету це завдання покладається фактично на обидві канцелярії (президента і заступника президента) й, як правило, готувалося і направлялося на виконання главою президентської канцелярії.

Ще однією особливістю тогочасного управління країною було те, що, програмні положення політичного курсу уряду, який складався в основному з представників Африканського національного конгресу, фактично готувалися не в рамках державних структур, а партійним апаратом АНК, який складався з офісу Президента партії Н.Мандели, й відділів, паралельних урядовим структурам управління за основними напрямками діяльності уряду та відповідаючи внутрішньополітичним пріоритетам країни. Фактично в Південній Африці до цього часу діє партійно-державне керівництво.

Державний апарат, порівняно невеликий, головним чином відповідав за роботу «державної машини» й за недопущення зривів виконання рішень президента. Помітними стали спроби розширити сфери такої діяльності і відповідної популяризації ролі президента. Зокрема, окрім матеріалів ЗМІ щодо діяльності глави держави Департамент закордонних справ ПАР у 1997 році започаткував спеціальну інформаційно-комунікаційну службу, одним з базових завдань якої стало популяризація діяльності лідера країни шляхом надсилання щоденно повних текстів всіх його виступів до закордонних диппредставництв, аналітичних та інформаційних центрів тощо.

Значної популярності Н.Манделі на той час надавало його патрунування спеціальним дитячим фондом, до якого він скеровував власні гонорари і зовнішні міжнародні перекази та благодійні внески. Підтримка ідеї забезпечення здорового дитинства, освіти, дитячих, середніх та вищих навчальних закладів, підготовки молодих спеціалістів – все скеровувалося у майбутнє країни й безпосередньо пов'язувалося з особистою роллю Президента ПАР.

За словами Н.Мандели: «боротьба – є моє життя». Імідж «непохитного борця» не тільки виокремлював його з поміж інших державних і політичних діячів країни, але й дозволяв йому раз за разом ініціювати кроки або вирішувати питання, які нікому з останніх не вдавалося зробити¹⁶. Це й питання формування кабінету міністрів, й міжнародні акції в рамках Британської співдружності з питань забезпечення прав людини в Африці, й рішення щодо припинення дипломатичного визнання о.Тайвань, й публічна незгода з можливістю диктату США стосовно військово-технічних поставок ПАР, й багато іншого. Цей імідж старанно підтримувався, Н.Мандела з'являвся практично на всіх масових мітингах в країні, де вирішувалися

кардинальні питання внутрішнього життя, міжпартійних стосунків або розкладу внутрішньополітичних сил.

Ще більше уваги і спеціальних заходів вживалося у цьому плані розгалуженим партійним апаратом АНК, якому притаманні не тільки високий рівень виконавської та партійної дисципліни, структурної й організаційної підпорядкованості, але й значний об'єм робіт з підтримання авторитета президента та одержання симпатій більшості населення країни.

Відкриття сесійної роботи Парламенту ПАР у лютому 1997 року й виступ Н.Мандели щодо становища в країні були ефективно використані для закріплення його авторитету як політичного лідера держави. І самим базовим виступом, і особливо, в коментарі за виступами свої політичних опонентів, президентові вдалося зміцнити лідируючі в країні позиції АНК, а також не тільки не допустити об'єднання опозиції у протистоянні АНК, але й «підштовхнути» розвиток внутрішніх розбіжностей в лавах другої за політичним впливом в країні Національної партії¹⁷.

Головними засадами зовнішньої політики країни на той час були визначені: відсутність військової загрози зовні, активний розвиток політико-економічних контактів з іноземними партнерами і посилення ролі ПАР на світовій арені, широке залучення людських і матеріальних ресурсів для реалізації зовнішньополітичних інтересів ПАР, усвідомлення важливості розвитку Півдня Африки¹⁸.

Значна увага приділялася необхідності забезпечення появи президента на міжнародних форумах й зустрічах, підтриманню контактів з політичними, діловими лідерами світу, відомими діячами науки та культури.

Першого президента нерасової ПАР, і заступника президента було запрошено до участі у міжнародному форумі в Давосі, де Н.Мандела головував у підсекції з питань боротьби зі СНІДом, а його заступник Табо Мбекі очолював делегацію ПАР у підсекції з економічних питань. Власне, така розширена участь керівництва Південної Африки у всесвітньовідомому форумі послугувала закріпленню міжнародного авторитету Н.Мандели й, водночас, продемонструвала увагу лідерів держави до найбільш важливих та чутливих для населення країни питань.

Безумовної переваги надавалося африканським лідерам, відомим діячам з числа чорного населення. Зокрема проведення форуму Співдружності

розвитку країн Півдня Африки (САДК) також слугувало закріпленню авторитета ПАР та її президента в контексті регіональних відносин та миротворчої діяльності на Африканському континенті. В якості головуючого у вищих структурах Співдружності Н.Мандела домігся підтримки керівників сусідніх країн як з стратегічних питань подальшого розвитку САДК, так і в плані проведення спільного курсу по відношенню до Свзіленду і Лесото, де відбувалися гострі внутрішньополітичні процеси, всебічної підтримки на світових майданчиках відродження Анголи, було досягнуто консенсусу щодо ініціативних миротворчих кроків ПАР стосовно конфлікту в тогочасному Заїрі, підтримано його ініціативу про створення міжафриканських сил швидкого реагування. Все це сприяло посту-

повому виходу Південної Африки на лідируючі позиції у міжафриканських міжнародних відносинах, що накресливало додаткову площину піднесення його авторитету як в рамках своєї держави, так і поза її межами.

Перспективи використання результатів дослідження полягають у необхідності відтворення об'єктивної картини заявленого в статті часового періоду розвитку Південної Африки на прикінці 90-х років. Робота над опублікованим матеріалом надала можливості більш глибоко зрозуміти внутрішні політичні та соціально-економічні процеси, які відбувалися в країні, розширити інформаційну і довідкову базу для тематичних узагальнень та написання дисертації.

ПОСИЛАННЯ:

1. «Spectator», 1990, August, 18, p.14-16.
2. Житомирский В., Зима тривоги ихней или мудрость Манделы, «Новое время», №25, 1994 г.
3. Житомирский В., Зима тривоги ихней или мудрость Манделы, «Новое время», №25, 1994 г.
4. Довідкові матеріали Департаменту країн Африки, МІД РФ.
5. Галузевий архів МЗС України, справа 33, стор.15-16.
6. Довідкові матеріали Департаменту країн Африки, МІД РФ.
7. Довідкові матеріали Департаменту країн Африки, МІД РФ.
8. Довідкові матеріали Департаменту країн Африки, МІД РФ.
9. Галузевий архів, справа 33, стор. 34.
10. Текст виступу Ф. де Клерка, розповсюджений серед закордонних дипломатичних установ ПАР, 1997 рік.
11. Галузевий архів МЗС України, справа 33, стор.1.
12. Галузевий архів МЗС України, справа 33, стор. 39.
13. Архівні матеріали Департаменту міжнародних відносин та співробітництва ПАР.
14. Address by Executive Deputy President Thabo Mbeki to the Corporate Council on Africas «Attracting capital to Africa» Summit, 19-22 April 1997, Chantilly, Virginia, USA.
15. Інтерв'ю з Надзвичайним і Повноважним Послом ПАР в Україні І.К.Бассоном.
16. Самойлова Л., До Міжнародного Дня Африки та 20-ти річчя народження новітньої Південної Африки Invictus (нескорений) Політичний портрет Нельсона Манделі (1918-2013), «Зовнішні справи», №6, 2014 р.
17. Галузевий архів МЗС України, справа 33, стор. 70.
18. Матеріали брифінгу з питань зовнішньої політики ПАР під назвою «Нове місце Південної Африки в світі», розповсюджені серед представників дипломатичного корпусу і ЗМІ під час роботи 3-ї сесії Парламенту ПАР, 1997 р.

Додатки:

1. Копія структури апарату Офісу Президента Н.Мандели від 01.10.1996 р. з помітками, на 1 стор.

Samoilova L. Transformations of political life in South Africa in the period of 1994-1997. The role of President Nelson Mandela in the consolidation of South Africans at the stage of the country's transition to non-racial society / Diplomatic Academy of Ukraine, MFA of Ukraine

The article analyzes transformation processes of the political life in South Africa in the period of 1994-1997. The changes, that took place during that time and were directed towards consolidation of the South African society in the postelection phase of the transition to non-racial society, are being traced. The publication analyzes new approaches of the authorities towards strengthening governmental institutions, in particular creating the Government of National Unity and adoption of the new Constitution. The role of President Nelson Mandela, as an unifying factor of the democratic transitions and interracial relations in the country, is being underlined separately.

Keywords: Government of National Unity (GNU), Transitional Executive Council (TEC), African National Congress (ANC), Inkatha Freedom Party (IFP), South African Communist Party (SACP), National Party (NP), COSATU,

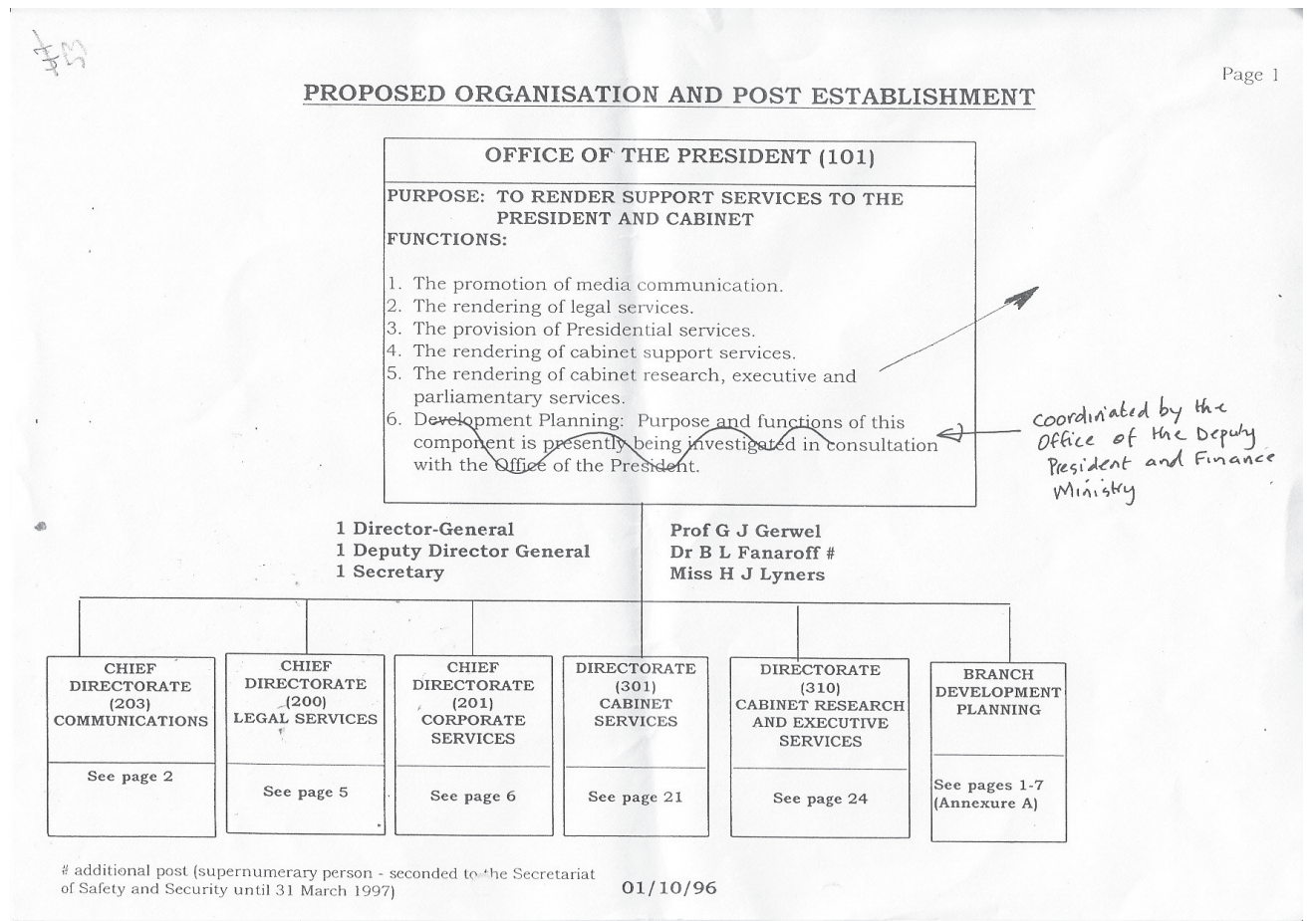
Reconstruction and Development Programme (RDP), South African Constitution, Volkstaat, Pan-African Congress (PAC), National Council of Provinces (NCOP), Council of Traditional Leaders, Deputy President Thabo Mbeki.

Самойлова Л. Трансформации внутривполитической жизни в Южно-Африканской Республике в период 1994-1997 годов. Роль президента Нельсона Манделы в консолидации южноафриканцев на этапе перехода страны к нерасовому обществу / Дипломатическая академия Украины при МИД Украины

В статье анализируются трансформационные процессы развития внутривполитической жизни в Южно-Африканской Республике в период 1994-1997 годов. Отслеживаются изменения, которые в течение этого времени происходили в стране и были направлены на консолидацию южноафриканского общества на поствыборном этапе перехода страны к нерасового общества. В публикации анализируются новые подходы власти к укреплению государственных институтов, в частности создание коалиционного правительства национального единства, принятие новой Конституции государства. Отдельно подчеркивается роль Президента ЮАР Н.Манделы, как объединительный фактор демократических преобразований и межрасовых отношений в стране.

Ключевые слова: Правительство национального единства (УНЕ), Переходный исполнительный комитет (ПВК), Африканский национальный конгресс (АНК), Партия свободы Инката (ПСИ), Южно-Африканская коммунистическая партия (ПАКП), Национальная партия (НП), КОСАТУ Программа реконструкции и развития (ППР), Конституция ЮАР, фолькстаат, Панафриканский конгресс (ПАК), Национальный совет провинций, Совет традиционных вождей, Заместитель Президента Табо Мбеки.

Додаток

*Стаття надійшла до редакції: 11.01.2017
Рекомендовано до друку: 03.02.2017*